

Mircea MORARIU

Teatrul – valoare nenegociabilă

În ultima parte a anilor '80 din secolul trecut, la propunerea regretatului Dumitru Chirilă, am susținut în paginile revistei *Familia* o rubrică intitulată „Prezența criticii teatrale”, al cărei scop era să pună în evidență ce era mai semnificativ, în sens pozitiv ori negativ, în comentariul asupra fenomenului teatral. În numărul din luna septembrie a anului 1989 mă vedeam nevoit să renunț la formatul obișnuit și să vorbesc despre începutul unei absențe. Și aceasta fiindcă în ultimele zile ale lui august trecuse în neființă **Dinu Kivu**, unul dintre puținii critici de teatru români născuți, nu făcuți, ce credea din adâncul ființei sale că o cronică dramatică nu e o simplă efemeridă publicistică. Cronică teatrală trebuia, în opinia lui Dinu Kivu, să se apropie de artă, de literatură. Poate că în felul în care a ilustrat genul, din 1964 până în 1989, Dinu Kivu a ținut cont de un îndemn al marelui regizor Lucian Pintilie care, în articolul intitulat *Critica de teatru e o specie a literaturii, nu a gazetăriei*, publicat prin 1965 în revista *Teatrul*, susținea cu fermitate ideea potrivit căreia „fără fanatism nu se poate face critică, mai ales într-o atmosferă placidă și influențabilă”. Însuși Dinu Kivu observa undeva că „idealul cronicii dramatice este momentul în care ajungi să echivalezi prin cuvinte frumusețea gestului scenic. S-o echivalezi total n-o să poți niciodată, dar să redai măcar ceva din fiorul de pe scenă în cuvintele pe care le pui pe hârtie...”

Îmi exprimam – în necrologul, apărut în urmă cu ceva mai mult de 20 de ani în *Familia* orădeană – speranța că se va găsi cineva, odată, care să adune în volum măcar o parte dintre sutele de cronici publicate de Dinu Kivu de-a lungul timpului în reviste precum *Amfiteatru*, *Contemporanul*, *Teatrul*.

În anul 1993, acel cineva așteptat a fost soția criticului, binecunoscutul muzicolog Luminița Vartolomei, care a îngrijit apariția la Editura Eminescu a volumului *Teatrul. La timpul prezent* în care erau antologate doar 350 din cele vreo 2050 de pagini dactilografiate, dedicate teatrului de către Dinu Kivu. Autoarea ediției preciza că „ziaristul Dinu Kivu nu obișnuia să-și strângă articolele apărute și nici măcar să noteze locul și data apariției... Din fericire, s-au păstrat multe dintre manuscrisele textelor selectate pentru acest volum, astfel încât am putut reda, acum, aici, gândul original al autorului, fără tăieturile și adăugirile pe care cenzura le-a operat, aici, acolo, în tipărirea lor”.

Din cele scrise în 1994 de Luminița Vartolomei se putea deduce intenția unei continuări. Și iată că, în anul 2009, tot Luminița Vartolomei, căreia i s-a asociat fiul cel mic al lui Dinu Kivu, Ionuț, astăzi tânăr și talentat actor la Teatrul „Odeon” din București – teatru în care a lucrat o vreme, ca secretar literar, criticul –, a continuat cu emoționantă devoțiune și exemplară rigoare profesională operațiunea de restituire începută cu ani în urmă. Astfel se face că prin colaborarea dintre Fundația Culturală „Camil Petrescu” și revista *Teatrul azi*, pe de-o parte, și Editura *Tracus Arte*, pe de alta, a văzut lumina tiparului cartea **Rezistența prin teatru**. Ea continuă procesul de explorare și scoatere la lumină a manuscriselor lui Dinu Kivu, de antologare în volum a unor articole apărute în publicațiile amintite mai sus, dar și în

Cronica de la Iași, în *Familia* de la Oradea, în revista *Astra* și în cotidianul *Drum nou* din Brașov, în suplimentele ori în programele de sală editate de diverse teatre din București și din provincie. Lor li se adaugă o seamă de manuscrise rămase inedite până la tipărirea cărții.

Astfel, *Rezistența prin teatru* are meritul de a ne dezvălui alte și alte aspecte ale personalității lui Dinu Kivu. Pentru calitățile de teoretician ale criticului simptomatic este studiul *Convenția în teatru*, găzduit în prima secvență a cărții, secvență ce poartă titlul *Reflecții*. E o secvență extrem de utilă, fiindcă ea dezvăluie amplitudinea însușirilor de om de sinteză ale lui Dinu Kivu, dorința lui de a nu se cantona doar la surprinderea și comentarea unui anume moment teatral, ci de a-l integra într-o axă sintagmatică. Găsim aici gânduri pertinente despre dramaturgie și despre personaje, despre repertoriu și despre regie, despre interpretare, organizare și festivaluri, despre tineri, divertismente și despre arta amatorilor. Dar și despre critică. În articolul *Calitate și eficiență*, apărut inițial în luna octombrie 1968 în revista *Astra* din Brașov, Dinu Kivu identifica o sumă de defecte ale cronicii de teatru, precum *imprecizia punctului de vedere personal*, adică absența opiniei ferme, *labilitatea criteriilor critice*, asta însemnând că se uzează de măsuri diferite de către unul și același critic, ceea ce, în chip evident, contribuie la confuzia valorilor, sau *lipsa unei autentice cronici de spectacol*, în sensul că prea mulți comentatori se refugiază ori își găsesc salvarea în analiza piesei de teatru și nu, așa cum ar fi firesc, în analiza modului în care s-a validat ea în spectacol, înțeles ca supersemn. „Eficiența actului critic, aprecia Dinu Kivu, nu este decât o simplă derivată a unei alte probleme fundamentale – *calitatea actului critic*.”

Dinu Kivu a fost un critic drept și sever. Nu bățos. Aceste însușiri veneau din imensa lui dragoste de teatru. Nu a crezut nicio clipă că un critic ar fi un solitar, nu socotea că între el și creatorii de spectacole trebuie să se înalțe ziduri protectoare. I-a displicut izolarea, a avut prieteni printre artiști, de la dramaturgi la regizori, actori ori scenografi. Dorea să intre cât mai profund în atelierile lor de creație, să le cunoască gândurile, dar și să le împărtășească celor ce îi citeau articolele. Însă amicitțiile și simpatiile personale erau lăsate deoparte în clipa în care Dinu Kivu se așeza la birou spre a-și scrie cronica. Iubirea lui pentru făuritorii de teatru se arăta nu numai prin faptul că își făcuse un obicei, dacă nu cumva chiar un program, din a călători pretutindeni în țară în căutarea spectacolului bun, convins fiind că teatrul nu se încheie acolo unde se termină liniile de tramvai ori de metrou în București. Această iubire e evidentă în secvențele *Portrete și Interviuri*. Bogăția lor e revelatoare pentru convingerea lui Dinu Kivu că atât criticul, cât și creatorii se situează într-un raport de *complementaritate* și nicidecum de *contrariedade*. Că împreună au misiunea să reziste prin teatru, fiindcă numai astfel teatrul va putea rezista asaltului tot mai puternic, tot mai perfid, tot mai nerușinat al politicianului de joasă speță și al ideologiei comuniste.

Indiscutabil, cartea *Rezistența prin teatru* e relevantă pentru detaliul extrem de important că, pentru criticul Dinu Kivu, teatrul, iubirea față de teatru, demnitatea teatrului și a oamenilor ce îl slujesc nu sunt simple concepte ori abstracțiuni, ci realități și valori nenegociabile. *Rezistența prin teatru* e grăitoare pentru felul în care Dinu Kivu și-a construit propriul lui mod de a rezista.